עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א [ופ"ט מהלכות ביאת מקדש הלכה ו ופ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א]:

[א] אבל אמר הרי עלי לא וכל הכל לאו לכתחלה הוא אלא [ב]הכל חייבים בסוכה [ג]הכל חייבין בציצית הכי נמי דלאו לכתחלה חייבין לא קאמינא אלא [ד] מעתה [ה]הכל סומכין אחד האנשים [ו]ואחד הנשים הכי נמי דלאו לכתחלה והא כתיב [1]וסמך ידו ונרצה אין איכא הכל לכתחלה ואיכא הכל דיעבד אלא הכל דהכא ממאי דלכתחלה הוא דתקשי לך דלמא דיעבד הוא ולא תקשי לך א"ל אנא שחיטתן כשרה קשיא לי מדקתני שחיטתן כשר' דיעבד מכלל דהכל לכתחלה הוא דאי דיעבד תרתי דיעבד למה לי אמר רבה בר עולא הכי קתני הכל שוחטין ואפי' [ז] טמא בחולין טמא בחולין מאי למימרא בחולין שנעשו על טהרת הקדש וקסבר [ח]חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו כיצד הוא עושה מביא סכין ארוכה ושוחט בה כדי שלא יגע בבשר ובמוקדשים לא ישחוט שמא יגע בבשר ואם שחט ואומר [ט]ברי לי שלא נגעתי שחיטתו כשרה חוץ מחרש שוטה וקטן דאפילו בחולין גרידי דיעבד נמי לא שמא ישהו שמא ידרסו ושמא יחלידו וכולן ששחטו אהייא אילימא אחרש שוטה וקטן עלה קאי ואם שחטו מיבעי ליה אלא אטמא בחולין הא אמרת לכתחלה נמי שחיט ואלא אטמא במוקדשים בברי לי סגי דליתיה קמן דנשייליה האי טמא במוקדשים מהכא נפקא מהתם נפקא [י]כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה שהשחיטה כשרה בזרים בנשים ובעבדים ובטמאים ואפילו בקדשי קדשים ובלבד שלא יהיו טמאין נוגעין בבשר הכא עיקר התם איידי דתנא שאר פסולין תנא נמי טמא במוקדשים ואב"א התם עיקר דבקדשים קאי הכא איידי דתנא טמא בחולין תני נמי טמא במוקדשים האי טמא דאיטמא במאי אילימא דאיטמי במת [2]בחלל חרב אמר רחמנא חרב

אבל אמר הרי עלי לא. דלמא פשע ולא מקיים והכי מוקמינן לה בנדרים בפ"ק (דף י.) לר' יהודה תני נודב ומשלם. אלמא מעריכין ונודרין לכתחלה לא דהרי עלי הוא דליכא למימר בהו הרי זו עד דאמר ברישא ערכי עלי והדר יהיב כפי הקלוב בפרשה[ש] ודמי עלי נמי דבעי למשיימיה כעבדא דהיכי מצי למימר הרי אלו לערכים אם לא נדר תחלה בערך: **וכל הכל לאו לכתחלה הוא.** וכי אין לך הכל שהוא לכתחלה: **הכל חייבים בסוכה.** לאתויי קטן שאינו צריך לאמו[ע]: **הכל חייבים בציצית.** לאתויי קטן היודע להתעטף[פ]: **חייבין לא קאמינא.** היכא דתני חייבין מוכח ודאי דלכתחלה קאמר: **הכל סומכין.** לאתויי יורש והא ודאי לכתחלה קאמר דמצוה רמיא עליה על כרחיה: **תרתי דיעבד למה לי.** הכי איבעי ליה למיתני שחיטת הכל כשרה חוץ מחש"ו דמשמע שפיר דהנך דמרבינן מהכל דיעבד קמרבינן אבל לא לכתחלה א"נ ניתני הכל שוחטין לחודיה כדתנן[צ] גבי מעריכין ונודרין ולא מפרש למה לי למיתני הכל שוחטין ואצטריך לפרושי ושחיטתן כשרה למימר דשוחטין דרישא דיעבד הוא. [ק]ואי קשיא בתמורה נמי הא תני והדר מפרש התם לא קתני כה"ג הכל ממירין ותמורתן תמורה בהדי הדדי ואי משום לא שאדם רשאי משום דבעי לאסוקי וסופג את הארבעים לאשמועינן דלוקין על לאו שאין בו מעשה: **הכי קתני.** לכתחלה ודיעבד דמתניתין הכל שוחטין לכתחלה לאתויי טמא בחולין: **פשיטא.** דהא לא הוזהרו ישראל על טהרת חוליהן: **שנעשו על טהרת קדש.** דקבל עליה לאכול בטהרת קדש שרוצה להרגיל עצמו בטהרת קדשים שאם יאכל שלמים או תודה יהא נקי בשמירתן: **כקדש דמו.** וחייב להבדל מדרבנן מכל טומאות הפוסלות בהן ואפילו הכי [ש](שחיט טמא) לכתחלה ובסכין ארוכה כדמפרש: **ובמוקדשין.** לכתחלה לא ישחוט ואפילו בסכין ארוכה [ר]כיון דמוזהר מן התורה שלא יטמא כדכתיב (במדבר יח) ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי אלמא בעינן שמירה גזור בהו רבנן לכתחלה משום [ל]לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב: **שחיטתן כשרה.** והיינו דיעבד דמתניתין. ולקמן מפרש אמאי לא מטמא [ת] גברא לסכין והדר ניטמייה לבשר: **גרידי.** שלא קבל עליו [ו]טהרת כהן: **שמא ישהו.** והוי נבלה כדתנן לכולהו בפ"ב[ס]: **דיעבד נמי לא שמא ישהו.** כלומר שמא שהו. ולקמן (דף יב:) מפרש אמאי נקט שמא יקלקלו במתניתין לשון עתיד לאשמועינן שאין מוסרין להן חולין לכתחלה ואפילו אחרים רואין אותם דמועדים הן לקלקל תמיד: **דעלה קאי.** מינייהו קא סליק מאי וכולן דמשמע דקאי נמי אאחריני ואם שחטו מבעי ליה: **ואלא אטמא במוקדשין.** דאמרת דאיירי בה מתניתין ואמר לא ישחוט מאי איריא אחרים רואין אותן הא אמרת איהו מהימן אי אמר ברי לי: **מהכא נפקא.** כלומר הכא סתמו רבי במתניתין הא בשחיטת קדשים סתמיה דלכתחלה לא ודיעבד כשר: **כל הפסולין.** [ז]כגון זר ואונן טמא ובעל מום וכיוצא בהן: **ששחטו.** קרבן: **בזרים.** דכתיב (ויקרא א) ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן מקבלה ואילך מצות כהונה לימד על שחיטת קדשים שכשרה בזרים[ע] וה"ה לשאר פסולין: **הכא עיקר.** דכולה פרקין בתורת שחיטה איירי: חרב

אבל אמר הרי עלי לא. הך סוגיא כלישנא בתרא דפ"ק דנדרים (דף י.) דקאמר דפליגי בנודב אבל ללישנא קמא [פ]דקאמר דפליגי בנודר אבל בנודב מודה רבי מאיר וא"ת כיון דקרא בנדר כתיב מנא ליה לרבי מאיר דאין נודב טוב [ל]מנודר ומשלם ולרבי יהודה נמי אמאי אם אמר הרי עלי לא הא כל היכא דכתיב נדר הוי נדר דוקא ונדבה הוי נדבה דוקא כדמוכח בריש מנחות (דף ב.) וזבחים (דף ב.) גבי כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה דפריך האי נדבה נדר הוא וי"מ דהתם פריך משום דשני קרא בדבוריה וי"ל דקסבר כיון דחייש קרא לתקלה בנדר ה"ה בנדבה דהא איכא למיחש לתקלה דאפי' מביאה לעזרה ומקדישה יכול להנות ולמעול בה ולבא לידי תקלה בכמה עניינים דכ"ע לא בקיאי כהלל דמעולם לא מעל אדם בעולתו (פסחים דף סו:) ולרבי יהודה נמי משמע ליה קרא דוקא בנדבה אע"ג דבנדר כתיב דהא בנדר לא מצי למימר דנודר ומשלם טוב שהרי כתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא הא אם תדור יהיה בך חטא וללישנא קמא דנדרים מפרשינן לקרא הא אם תדור אפשר שיהיה בך חטא אם לא תשלם וא"ת לרבי מאיר דאין טוב שיהא נודב ומשלם כל עיקר אפילו מביא כבשתו לעזרה להאי לישנא בתרא [י]דנדרים היאך אכלו ישראל שלמים במדבר וי"ל כיון שנאסרו בענין אחר בבשר[ט] הוו כאילו נוה להם המקום לאכול על ידי שלמים וא"ת והא כתיב (בראשית כח) וידר יעקב נדר וכתיב (יונה ב) את אשר נדרתי אשלמה וי"ל דבשעת צרה שרי כדאמרינן בבראשית רבה וידר יעקב נדר לאמר לדורות [י]שיהיו נודרים בעת צרה:

אנא שחיטתן כשרה קא קשיא לי. משמע שרב אשי הקשה אותה קושיא ואע"פ שהיא סוגיית הגמרא ומכאן ראיה שרב אשי סידר הגמרא אע"ג דאביי ורבא נמי אתו לשנויי הך קושיא והם קדמו הרבה לרב אשי שמא גם בימיהם הקשוה כבר:

טמא בחולין מאי למימרא. ואע"ג דאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י [ק]היינו דוקא בפירות דשייכא בהו תרומה אבל בשר לא ואפילו יהא אסור לטמאות גופו [א] כאוכלין טמאין [א] כדדרשינן [ר]והתקדשתם והייתם קדושים אזהרה לבני ישראל שיאכלו חוליהן בטהרה מכל מקום יכול לטמאותן ולאוכלן בימי טומאתו:

ובמוקדשין לא ישחוט שמא יגע בבשר. אע"ג דאמרינן לקמן [ב] (דף קכח:) [יא]דמפרכסת הרי היא כחיה חיישינן שמא יגע אחר פירכוס א"נ דוקא לענין העמדה והערכה הויא כחיה אבל לענין טומאה כיון ששחט שנים או רוב שנים מקבלת טומאה דחשיב אוכל כדאמר בהעור והרוטב (לקמן שם) השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים ומפרכסת מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות[ס]:

שמא יגע בבשר. אע"ג דדם קדשים אינו מכשיר היכא מכשרת או שהעבירה בנהר ועדיין משקה טופח עליה כדקאמר בפ"ק דפסחים (דף כ.) וא"ת ואמאי לא קאמר דלא ישחוט משום דלמא אתי לימשך בפנים דאפילו טהור גמור לבן זומא דאמר (יומא דף ל.) הנכנס למקדש טעון טבילה ואסור לשחוט בסכין ארוכה דלמא אתי לאמשוכי וי"ל דבטהור איכא למגזר טפי דילמא אתי לאמשוכי אבל טמא מוזהר זהיר ומידכר אי נמי נקט הכא שמא יגע בבשר משום דבעי למימר ואם שחט ואמר ברי לי שלא נגעתי הקשה רבינו אפרים איך יתכן שתהא סכין ארוכה כל כך מהר הבית עד עזרת ישראל דהאי טמא מוקמינן לה בסמוך אף בטמא מת ותנן בפ"ק דכלים (מ"ח) החיל מקודש מהר הבית שאין טמא מת ועובדי כוכבים נכנסים לשם עזרת נשים מקודשת הימנו שאין טבול יום נכנס לשם ואפילו למאן דמוקי לה בנטמא בשרץ והלא עזרת נשים ארוכה קל"ה אמה[פ] ואיך יתכן שתהא סכין ארוכה כל כך וי"ל דלמאי דפיר"ת בעלמא דלא גזור היכא דנטמא בפנים ניחא וכן לפירוש ר"י דפירש דלא החמירו אלא בעזרת נשים שהוא מקום כניסה ויציאה אבל בשאר מקומות יכול ליכנס עד סמוך למחנה שכינה ממש אתי נמי שפיר ואין כאן מקומו[צ] וי"מ דהכא מיירי בבמה וזה יתיישב נמי בסמוך:

שמא ישהו. ולהגרמה ועיקור לא חיישינן דמינכר ומיהו עיקור דסכין פגומה לא מינכר:

אילימא אחש"ו עלה קאי. פירוש עלה לחודה קאי אבל הא פשיטא דעלייהו נמי קאי דדייקינן לקמן (דף יב:) מאן תנא דלא בעי כוונה לשחיטה: **דליתיה** קמן דנשייליה. ואע"ג דעזרה רה"ר היא כדאמר בפ"ק דפסחים (דף יט:) והיה לנו לטהר כאן מספק האי ספק לא דמי לשאר ספק טומאה ברה"ר משום דרוב פעמים לא יכול להזהר מליגע ואי איירי בבמה אתי שפיר:

כגון

תורה אור השלם

1. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: ויקרא א ד
2. וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל חֶרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקָבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: במדבר יט טז

מוסף רש"י

בחולין שנעשו על טהרת הקדש. אדם הרגיל לאכול קדשים מקבל עליו לאכול חוליו בטהרת הקדש, כדי שיהו בני ביתו זהירין וקופצין בטהרת הקדש (חגיגה יט:). אילימא אחרש שוטה וקטן. וכולן ששחטו קאי נמי אחרש שוטה וקטן והא דפרכינן אי נימא אחרש שוטה וקטן עלה קאי, הכי פרכינן אי נימא אחרש שוטה וקטן לחודיה קאי, עלה קאי, מיניה קא סליק כו' (לקמן יב.). שהשחיטה כשרה כו' ובטמאים. בטמא שרץ קאמר שאינו מטמא כלי דלאו אב הטומאה הוא, או בטמא מת וכגון שבדק קרומית של קנה ושחט בה, אבל בסכין לא, שהוא מטמא את הסכין והסכין מטמא את הבשר, וכגון דעביד סכין אריכא ושחיט (זבחים לא.).

רבינו גרשום

ממאי. דלכתחלה הוא ותיקשי לך אי דיעבד כדאקשינן ברישא: וקסבר חולין שנעשו שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמי ל)ולמימר אע"פ שוחט כענין זה דבעינן למימר כיצד הוא עושה: שמא ישהו כלומר שמא ישהו כשיעור שהייה דקה לדקה וגסה לגסה: שמא ידרוסו. לא יעשה הולכה והבאה כדין שחיטה ושמא יחלידו הסכין בין סימן לסימן ויחתכו הסימנים ממטה למעלה. ולמה לא תנן שמא יגרמו ושמא יעקרו בדין הוא דליתני ואמאי לא תני יש מהם דצריך לעמוד עליהם שישחטו [יפה] ואיזו זו שהייה ודרסה וחלדה שאי אפשר להבחין [אחר כך] אי שהה אי דרס והחליד או לא אבל הגרמה ועיקור אפי' לאחר ששחט אפשר לראות אם הגרים או עקר או לאו: אלא עד כמה ליתני וליזיל. עלה קאי ואם שחטו מיבעי ליה כלומר כיון דסליק מחרש שוטה וקטן אם שחטו מבעי ליה למיתנא:

א) נראה דצ"ל ותקשה לך מסיפא דקתני ושחיטתן כשרה דמשמע דיעבד כדאקשינן וכו'. ב) אולי צ"ל ולאשמועינן דלאפשר שוחט כענין זה.

מסורת הש"ס

א) [ערכין ג:], ב) [סוכה כח. מנחות מג.], ג) [מנחות מג. ע"ש ערכין ג. ע"ש], ד) [חפשו בכל המקומות ולא מצינו כן בשום מקום בש"ס ואדרבה איפכא מצינו ואפילו לרבי יוסי ורבי שמעון איתו אלא רשות ול"ע], ה) [חגיגה יט: נדה עא.], ו) [לאו דוקא דהא עזרה רשות הרבים היא וספיקו טהור תוס' נדה ה: ד"ה ואם לא אפשר כו' ועיין תוס' דהכא ד"ה לאתויי קטן כו' ועי"ק שלא הקדימו דבריהם להכא], ז) זבחים לב., ח) [ויקרא כו:], ט) [ערכין ג.], י) [שם], כ) [ערכין ג.], ל) עיין מהרש"א ומהרש"ל, מ) [צ"ל שוחט הטמא], נ) [שבת יג.], ס) [שביעי לקמן לג. דרשה שם ל: חלדה שם לב.], ע) [יומא ס.], פ) [צ"ל קאמרת], צ) צ"ל מגודר. מהרש"ם, ק) [עי' סוטה ל: וע"ע כת"ש ט. יכרש"י ותוס' שם ועי' תוס' לקמן לג: ד"ה והסליקי ותוספות כריתות יג. ד"ה תתירו], ר) [לא ידעתי מקומו ועי' ברכות נג: יומא לט. ושבועות יח: דרשינן והתקדשתם למילתא אחריתא לגמרי], ש) [עי' תוס' לקמן ג. ד"ה והתנן], ת) [מדות פ"ב מ"ה], א) [עיין תוספות זבחים לב: ד"ה וטמאים].

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אבל וכו' שיהיו נודרים בעת צרה. עיין תשובת מהרי"ם פאדווי סימן עט בסופו:

הגהות מהר"י לנדא

[א] תד"ה טמא בחולין כדדרשינן והתקדשתם וכו'. נ"ב כדדרשינן בתנא דבי אליהו היא בילקוט פ' כי תשא סוף רמז ספ"ו: [ב] ד"ה ובמוקדשין וכו' דאמרינן לקמן דף ל' ע"א כצ"ל:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה טמא וכו' כאוכלין טמאין כדדרשינן. נ"ב כתנא דבי אליהו חלק א' פרק ט"ו דף כ"ב ע"א והובא בילקוט שמעוני פ' כי תשא סוף רמז ספ"ו דף ק"ו ע"ב ועיין ישעי' בעזר א"ח סי' תר"ב מ"ש בשם הירושלמי וד"ק ועיין במשנה למלך פט"ו מהל' טומאת אוכלין הלכה י"ד וד"ק. שוב ראיתי בש"ס חדש עם הגהות הגאון מהר"י פיק ינדפס על הגליון שלא מצא דרשה זו בשום מקום ויתמיהני שלא עיין על זה בילקוט ותנא דבי אליהו:

שיטה מקובצת

א] אבל אמר הרי עלי. נ"ב עי' תוס' מנחות (דף פא ע"א): ב] אלא הכל סומכין ה"נ דלאו: ג] טמא בחולין. נ"ב עי' תוס' כריתות דף יג ע"א: ד] ואפי' בסכין ארוכה דכיון דמוזהר מן ההורה לשמרן שלא יטמאו כדכתיב ואני: ה] אמאי לא מיטמא סכין מגברא: ו] שלא קבל עליו טהרה בהן: ז] כל הפסולין לעבודה כגון זר: ח] להאי לישנא בתרא כדאמרי' בנדרים היאך: ט] בענין אחר בבשר תאוה הוי כאילו: י] שיהיו נודרים בעת צרה. אבל אמר הרי עלי לא פי' בקונטרס וערך לא מתוקם אלא בהרי עלי וקשה דאשכחנא לה כגון דאמר הריני בערכין ממעות שלפני ע"מ שלא אתחייב באחריותה א"נ כגון שהמעות כבר ביד הגזבר מקודם דהו ליכא תקלה ונודרין ונידרין בנדבה ותני נודב א"נ בעת צרה דשרי אלא סתם ערכין ונדרים לאו בהכי מיירו: זה הדיבור חסר מן התוספות ונמצא בתוס' כ"י אנא שחיטתן וכו': יא] דאמרי' לקמן בפ' שני דמפרכסת: